

Најнови случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права во областа на слободата на изразување

Слобода на изразување и слобода на медиумите

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>
<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression>

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Имплементирано
од Советот на Европа

Билтен бр. 5

Најнови случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права во врска со слободата на изразување

Автор: Петер Норландер.

Уредничка на верзијата на македонски јазик: Јелена Ристиќ.

Билтенот е изготвен во рамките на заедничката програма на Европската Унија и Совет на Европа „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција 2019-2022 година“, и нејзиниот проект „Слобода на изразување и слобода на медиумите во Југоисточна Европа (ЈУФРЕКС 2)“

Дозволена е репродукција на извадоци (до 500 збора), освен за комерцијални цели сè додека интегритетот на текстот е сочуван, извадокот не се користи вон контекст, не се даваат нецелосни информации или генерално не се наведува читателот во погрешен правец во однос на природата, опсегот или содржината на текстот. Секогаш мора да се наведе изворниот текст на следниов начин, „© Советот на Европа, 2022“. Сите други барања во врска со репродукцијата/преводот на целиот или делови од документот, треба да се достават до Директоратот за комуникација, Совет на Европа (-67075 Strasbourg Cedex или publishing@coe.int).

Целата друга кореспонденција во врска со оваа публикација треба да се упати на Целата друга кореспонденција во врска со овој документ треба да се упати до Генералниот директорат за човекови права и владеење на правото, Оддел за информатичко општество, (Directorate General Human Rights and Rule of Law, Information Society Department), Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00; Е-пошта: Horizontal.Facility@coe.int.

© Совет на Европа, април 2022.

Сите права се задржани. Правата на користење ги има Европската Унија под одредени услови.

Овој документ е изработен со финансиска поддршка од Европската Унија и Советот на Европа. За ставовите што се изнесени овде одговорен е авторот и нужно не ги одразуваат официјалните ставови на која било од овие две организации.

Содржина

ВОВЕД	5
ПРЕГЛЕД НА НАЈВАЖНИТЕ СЛУЧАИ ЗА СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ	7
<i>Шекс против Хрватска</i> , пресуда од 3 февруари 2022 година, жалба бр. 39325/20	7
<i>Медиенгрупе Остерих Гмбх против Австрија</i> , пресуда од 26 април 2022 година, жалба бр. 37713/18	9
<i>Месиќ против Хрватска</i> , пресуда од 5 мај 2022 година, жалба бр. 19362/18	10
<i>Оганезова против Ерменија</i> , пресуда од 17 мај 2021 година, Жалба бр. 71367/12	12
<i>Журек против Полска</i> , пресуда од 16 јуни 2022 година, жалба бр. 39650/18	14
<i>Друсиотис против Кипар</i> , пресуда од 5 јули 2022 година, жалба бр. 42315/15	16
<i>Тагиева против Азербејџан</i> , пресуда од 7 јули 2022 година, жалба бр. 72611/14	17
ДЛАБИНСКА АНАЛИЗА НА ИЗБРАНИ СЛУЧАИ	19
<i>ООО Мемо против Русија</i> , пресуда од 15 март 2022 година, жалба бр. 2840/10	19
<i>НИТ С.Р.Л. против Молдавија</i> , пресуда од 5 април 2022 година, жалба бр. 28470/12	21

Вовед

Овој билтен е изготвен во рамките на заедничката програма на Европската Унија и Советот на Европа „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција 2019-2022 година“, и нејзиниот проект „Слобода на изразување и слобода на медиумите во Југо-источна Европа (ЈУФРЕКС 2)“

Со цел да ја продолжиме соработката со стручните лица од правната фела како и со желба да придонесеме за понатамошно подобрување на знаењето во областа на слободата на изразување и слободата на медиумите, го подготвивме овој Билтен како дополнителна алатка наменета за споделување информации во врска со новите трендови и случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права (во понатамошниот текст: ЕСЧП или Судот).

Додека Билтенот бр. 1 го покриваше периодот април 2019 – јули 2020, Билтенот бр. 2 периодот август 2020 – јануари 2021 година, Билтенот бр. 3 периодот февруари 2021 – јули 2021, овој, Билтен бр. 4 периодот од јули 2021 до јануари 2022 година, Билтен бр. 5 пред вас содржи неколку релевантни пресуди донесени во периодот од февруари 2022 до јули 2022 година.

Вотекот на февруари 2022-јули 2022 година, Европскиот суд за човекови права (во понатамошниот текст Суд(от), или ЕСЧП) донесе 39 мериторни пресуди и 14 одлуки за допуштеност во случаи кои се однесуваа на правото на слобода на изразување.¹ Случаите опфаќаа широк спектар на прашања, почнувајќи од регулирање на емитувањето до безбедноста на новинарите.

Поголемиот дел од случаите беа поведени според членот 10 од Европската конвенција за човекови права (во понатамошниот текст Конвенција(та) или ЕКЧП) која го штити правото на слобода на изразување, но во некои случаи подносителите се повикаа на различни одредби, што го илустрираше преклопувањето или интеракцијата помеѓу слободата на изразување и другите права. Пет случаи се однесуваа на член 8, за заштита на правото на почитување на приватниот живот (на кои се повика подносителот при поднесување на жалбата за клевета или навлегување во приватноста од страна на медиумите); три случаи беа решени според член 11, за заштита на правото на слобода на собирање (овие случаи првенствено се однесуваа на правата на изразување на демонстрантите); еден случај беше одлучен според член 9, за заштита на правото на слобода на вероисповед (предметот се однесуваше на правото на верско изразување). Случај кој се однесува на безбедноста на новинарите беше одлучен според член 2, кој го штити правото на живот, додека случај кој се однесува на говор на омраза беше одлучен според член 3, кој го штити правото на слобода од нечовечко или понижувачко постапување.

1 Според системот на Европскиот суд за човекови права, случаите треба да ја поминат фазата на допуштеност. Понекогаш, ова резултира со посебна одлука на судот за тоа дали предметот е навреме покренат, дали е очигледно неоснован (што значи дека нема никаква основа за случајот), или дали треба да се исклучи по други основи (на пример, случаите со говор на омраза може да се исклучат како „злоупотреба на правата“ според член 17 од Конвенцијата). Покрај пресудите и одлуките за допуштеност, уште 19 случаи беа отстранети од листата на предмети, бидејќи беше постигнато пријателско спогодување или затоа што подносителот престанал да комуницира со судот.

Првата од двете главни пресуди избрани за длабинска анализа во овој Билтен, [ООО Мемо против Русуја](#), се однесува на прашањето дали треба или не треба да му се дозволи на јавен орган да тужи медиум што го критикува за клевета. Во својата пресуда, Судот се занимава со прашањето дали заштитата на угледот на јавните органи е легитимна цел според која може да се ограничи правото на слобода на изразување и го допира прашањето за таканаречените SLAPP [Strategic Lawsuit Against Public Participation] случаи (акронимот значи Стратешка тужба против учеството на јавноста). Во вториот случај кој е длабински анализиран, [НИТ против Молдавија](#), Судот се осврнува на важно прашање дали може да се повлече лиценцата на радиодифузер кој постојано го прекршува условот за политичка непристрасност и, доколку е така, какви процедурални заштитни мерки се неопходни.

Овој билтен, исто така, прави резиме на уште шест случаи за разни други прашања: пристап до информации; таканареченото „право да се биде заборавен“, нова област на јуриспруденција за Судот; клевета извршена од претседателот на една земја; заштитата од говор на омраза; слободата на изразување на судиите и нивното право да коментираат за прашања од јавен интерес; пропорционалноста на штетите во случаите на клевета; и безбедноста на новинарите.

Во 21 од 29-те пресуди во врска со член 10, и во три од четирите пресуди во врска со член 8, Судот утврди повреда на Конвенцијата. Судот, исто така, утврди повреди во случаите во врска со член 2 и член 3, во однос на правото на живот и правото на слобода од нечовечко или понижувачко постапување. Последниот случај се однесува на заштита од говор на омраза и ја нагласува важноста на должноста на државите да преземат ефективни чекори за заштита на луѓето од говор на омраза по сите основи, вклучително и сексуална ориентација, а истовремено да го зачуваат правото на слобода на изразување. Континуираната висока стапка на прекршувања во случаите кои се решаваат мериторно укажува дека националните практики во многу области на правото сè уште честопати не се усогласени со барањата на Европскиот суд за човекови права.

Големиот судски совет, кој може да разгледува случаи кои покренуваат сериозни прашања во врска со толкувањето на Конвенцијата, го одби барањето за упатување во случајот Ведат Шорли против Турција, дискутиран во Билтен бр. 4, во кој Вториот оддел на Судот сметаше дека тужената држава треба да ја укине кривично-правната одредба со која се обезбедува посебна заштита на угледот на шефот на државата. Тоа значи дека пресудата на Вториот оддел во тој случај сега е правосилна. Во текот на периодот февруари-јули, Големиот судски совет одржа рочишта за неколку други случаи за слобода на изразување:

- [Хурбејн против Белгија](#) (пресуда од 22 јуни 2021 година, жалба бр. 57292/16; барањето за упатување е прифатено на [11 октомври 2021 година](#)), во врска со таканареченото „право да се биде заборавен“;
- [Санчез против Франција](#) (пресуда од 02.09.2021 година, жалба бр. 45581/15; барањето за упатување е прифатено на [17 јануари 2022 година](#)), во врска со степенот до кој политичарот може да биде одговорен за содржината објавена од други на нивната Фејсбук страница;
- [Макате против Литванија](#) (жалба бр. 61435/19, отстапена на Големиот совет на [31 август 2021 година](#)), во врска со жалбата на авторка дека нејзината детска книга која содржи ЛГБТКИ бајки била означена како веројатно штетна за децата; и
- [Халет против Луксембург](#) (пресуда од 11 мај 2021 година, жалба бр. 21884/18, барањето за упатување е прифатено на [21 септември 2021 година](#)), во врска со кривичната осуда на укажувач.

Ова значи дека во моментот, заедно со климатските промени и низата случаи во врска со војната во Украина, правото на слобода на изразување е една од главните категории на случаите поднесени пред Големиот судски совет.

Преглед на најважните случаи за слобода на изразување

Шекс против Хрватска, пресуда од 3 февруари 2022 година, жалба бр. 39325/20

Факти на случајот

Подносителот, пензиониран политичар кој имал неколку високи политички функции, вклучително и вицепремиер, поднел барање до Државниот архив на Хрватска за пристап до збирката документи кои биле дел од претседателската архива. Тој изјави дека барал пристап до записите во врска со книгата што ја пишувал која се однесувала на основањето на Државата Хрватска. Документите беа класифицирани како „Државна тајна – строго доверливи“, а Државниот архив побара од Кабинетот на претседателот да одлучи по однос на барањето. Кабинетот на претседателот за возврат побара мислење од Канцеларијата на Советот за национална безбедност, кој го советуваше дека објавувањето на некои од документите ќе предизвика штета на независноста, интегритетот и националната безбедност на Република Хрватска и нејзините надворешни односи. Подоцна, Кабинетот на претседателот декласифицираше триесет и еден од бараните документи, но одби да ги декласифицира преостанатите дваесет и пет документи, вклучително и транскриптите од одредени седници одржани од страна на Советот за одбрана и национална безбедност, како и одредени записи од состаноците на тогашниот претседател на Хрватска и високи странски претставници. Подносителот поднел жалба до Комесарот за информации; коме-

сарката сама извршила увид во документите, а потоа ја отфрлила жалбата. Понатамошните судски жалби, вклучително и до Уставниот суд, беа неуспешни.

Подносителот се жалел до Европскиот суд за човекови права дека му било повредено правото на слобода на изразување.

Образложение на судот

Судот најпрво разгледа дали жалбата спаѓа во делокругот на член 10. Тој повтори дека членот 10 не му дава на поединецот право на пристап до информациите што ги поседува јавен орган или ниту пак ја обврзува Владата да обезбеди такви информации, но дека таквото право или обврска може да настане кога пристапот до информациите е од суштинско значење за остварувањето на правото на слобода на изразување од страна на поединецот (види [Маџар Хелсинки Бизотсаг против Унгарија \[ОС\]](#), жалба бр. 18030/11, 8 ноември 2016 година, ст. 156). Клучните критериуми на ова одлука се (а) целта на барањето за информации; (б) природата на бараната информација; (в) улогата на барателот; и (г) дали информациите биле подготвени и достапни. Судот утврди дека се исполнети сите овие критериуми: подносителот барал пристап до доверливите документи за да ги искористи добиените информации за потребите на пишувањето книга; природата на информациите се однесувала на прашања од јавен интерес; подносителот бил истражувач и автор на литература за пра-

шање од јавен интерес; а бараната евиденција била подготвена и достапна. Тоа значело дека барањето спаѓало во делокругот на член 10.

Судот, исто така, го отфрли прелиминарниот приговор на Владата според член 35, став. 3(б) од Конвенцијата, дека подносителот не претрпел значителна штета, бидејќи открила триесет и шест од педесет и шест класифицирани записи и подносителот можел да ја напише својата книга. Судот го зеде предвид тврдењето на подносителот дека одбивањето на пристапот предизвикало одложување и барал од него да спроведе понатамошно истражување; како и дека подносителот сметал дека неговиот објавен труд е нецелосен и бил решен да го ажурира доколку некогаш му се овозможи пристап до класифицираните документи. Исто така, Судот сметаше дека случајот покренува важни принципиелни прашања и не треба да се отфрли врз наводната основа дека подносителот не претрпел значителна штета.

Осврнувајќи се на основаноста на случајот, Судот забележа дека барањето се однесува на доверливи информации кои се однесуваат на чувствителен дел од поновата историја на Хрватска. Судот забележа дека националната безбедност е концепт кој се развива и зависи од контекстот, и дека на државите треба да им се овозможи широко дискреционо право при проценката што претставува ризик за националната безбедност во нивните земји во одредено време. Во исто време, Судот нагласи дека концептите „национална безбедност“ и „јавна безбедност“ треба да се применуваат со воздржаност, да се толкуваат рестриктивно и да влегуваат во игра само таму каде што се покажало дека е навистина неопходно. Судот, исто така, забележа дека концептите на законитост и владеење на правото во едно демократско општество се клучни во определувањето на прашања како што е ова, и дека правичноста на постапката и процедуралните гаранции кои му се дадени на подносителот се фактори кои треба да бидат земени предвид.

Судот забележа дека ништо во списите на предметот не сугерира дека надлежните органи не извршиле анализа на пропорционалност. Барањето на подносителот беше внима-

телно оценето од пет различни национални органи; бараните документи беа директно прегледани од најмалку двајца од нив. Судот понатаму забележа дека одлуката на претседателот со која одби да се декласифицираат некои од бараните документи е заснована на мислење на специјализирано тело за справување со прашањата за национална безбедност и на крајот беше разгледана и потврдена од Комесарот за информации, Вишиот управен суд и Уставниот суд. Ова беше во согласност со потребните процедурални заштитни мерки. Иако Судот призна дека националните органи не дале детални причини за нивното одбивање на пристапот, Судот оцени дека тоа е разбирливо бидејќи обезбедувањето детални причини може да ги открие прашањата за националната безбедност за кои станува збор. Судот заклучи дека правото на подносителот на слобода на изразување не било повредено.

Забелешка. Сега е добро утврдено во судската практика на Судот дека правото на слобода на изразување вклучува право на пристап до информациите што ги поседуваат јавните органи кога тоа е неопходно за остварување на слободата на изразување. Истражувач кој пишува книга, новинар кој пишува статија или невладината организација која истражува извештај, може да се потпре на член 10 од Конвенцијата за да побара пристап до информации кога прашањето се однесува на прашање од јавен интерес и засегнатите информации се разумно лесно достапни. Она што го нагласува оваа пресуда е дека кога информациите можат легитимно да се задржат, на пример затоа што објавувањето на информациите би предизвикало штета по националната безбедност, обезбедувањето детални причини за одбивањето може да биде тешко. Кога тоа ќе се случи, процедуралните заштитни мерки имаат особено значење. Се бара мислење од специјализирани тела, а по жалбата самата комесарка за информации извршила увид во документите и се согласила дека не можат да бидат објавени. Иако подносителот веројатно ќе продолжи да се сомнева дека „тие кријат нешто“, во крајна линија во демократија управувана од владеењето на правото, јавноста треба да може да верува во таквите проце-

дурални заштитни мерки, секако под услов тие да се независни и непристрасни. Судот не најде вина во пристапот на домашните власти.

Медиенгрупе Остерих Гмбх против Австрија, пресуда од 26 април 2022 година, жалба бр. 37713/18

Факти на случајот

Подносителот, сопственик на дневен весник, објави вест за средба што се одржала помеѓу кандидат на националните претседателски избори и германскиот дневен весник Билд. Во статијата беше објавено дека за време на состанокот, на кандидатот му била покажана фотографија од 1987 година на која биле личниот асистент на кандидатот и неговиот брат на собир на „десничарската сцена“. Во статијата за братот на личниот асистент на кандидатот беше кажано дека е „осуден неонацист“. Во статијата се наведува дека личниот асистент на кандидатот бил помлад од 18 години кога фотографијата била направена, дека не бил осуден или пријавен во полиција и дека бил перципиран како „Mitläufer“ („следбеник“) на десничарската сцена од тоа време. Братот на личниот асистент покренува постапка против весникот барајќи забрана за објавување слики од него без негова согласност и приговараше на тоа што беше наречен осуден неонацист или поим со слично значење. Тој тврдеше дека иако бил осуден во 1995 година, тој бил пуштен на условна слобода во 1999 година и оттогаш се реинтегрирал во општеството, основал семејство и се вработил. Неговиот случај беше отфрлен од пониските судови, но Врховниот суд пресуди во негова корист, забранувајќи му на весникот „да објавува слики... без негова согласност, доколку во исто време тој се нарекува осуден неонацист во придружната статија и/или за него се даваат изјави со исто значење“.

Подносителите се жалеа до Европскиот суд за човекови права за повреда на нивното право на слобода на изразување.

Образложение на судот

Судот започна со повторување на општите принципи кои се применуваат во случаи како што е овој. Мора да се воспостави правична рамнотежа помеѓу правото на слобода на изразување на компанијата на подносителот и слободата на информирање на јавноста од една страна, и правото на поединецот на почитување на приватниот живот и заштита на својот имиџ, од друга страна. Како што е наведено во судската пракса на Судот, критериумите што треба да се применат за постигнување на оваа рамнотежа вклучуваат: дали статијата придонесува за дебата од јавен интерес; степенот на озлогласеност на засегнатото лице; предметот на веста; претходното однесување на засегнатото лице; содржината, формата и последиците од објавувањето; и, каде што е соодветно, околностите во кои се направени фотографиите (види, меѓу другото, [Фон Хановер \(бр.2\) против Германија](#), жалба бр. 40660/08 60641/08, 7 февруари 2012 година, ст. 108–113; и [Аксел Спрингер АГ против Германија](#), жалба бр. 39954/08, 7 февруари 2012 година, ст. 89–95). За тужбите поднесени според член 10, Судот, исто така, го испитува начинот на кој се добиени информациите и нивната веродостојност, како и тежината на изречената казна (види [Коудерк и Хашет Филипачи Асоциес против Франција](#), жалба бр. 40454/07, 10 ноември 2015 година, ст. 93). Судот, исто така, нагласи дека онаму каде што балансирањето на конкурентските права е преземено од страна на националните власти, во согласност со критериумите утврдени во судската пракса на Судот, ќе бидат потребни силни причини за да се замени мислењето на Судот со она на домашните судови.

Применувајќи ги овие критериуми во конкретниот случај, Судот најпрво утврди дека општата тема на статијата била од особен јавен интерес во моментот на нејзиното објавување. Сепак, Судот забележа дека нема директна врска помеѓу претседателскиот кандидат и братот на неговиот личен асистент, освен дека личниот асистент присуствувал на неонацистички настан во 1987 година. Домашните судови ја испитуваа оваа точка до некаде, и Европскиот

суд одлучи дека може да го прифати нивниот заклучок дека објавувањето на фотографијата со нецелосен текст во прилог не придонесува на дебатата за изборите.

Судот продолжи со заклучокот дека иако братот на личниот асистент бил дефинитивно озлогласен во времето на неговото осудување, оттогаш поминале дваесет години и немало никакви индикации дека тој сакал да биде во центарот на вниманието по неговото ослободување. Иако Судот се согласи дека постапките против неонацистите претставуваат важен дел од судската историја во Австрија, тој одлучи дека не може автоматски да се заклучи дека озлогласеноста на обвинетите останува непроменета низ годините. Судот забележа дека братот на личниот асистент на кандидатот бил реинтегриран во општеството по неговото ослободување и немал други кривични осуди.

Осврнувајќи се на начинот на добивање на информациите и нивната веродостојност, Судот оцени дека кога се објавува слика на осудено лице по излегувањето од затвор, придружниот текст треба да биде целосен и точен. Весникот го нарече братот на личниот асистент осуден неонацист, но без да наведе дека пресудата датира од 1995 година и дека братот оттогаш не бил осуден за кривично дело. Тоа значеше дека информацијата е вистинита, но дека е нецелосна. Фактот дека поминале дваесет години од пресудата беше важен фактор, како и фактот дека пресудата оттогаш била избришана од неговото криминално досие. Судот нагласи дека постои важен општествен интерес за реинтеграција во општеството на лицата кои се ослободени од затвор по издржувањето на казната, и нивниот легитимен интерес по одреден временски период повеќе да не се соочуваат со нивната осуда. На крајот, Судот забележа дека сериозноста на изречената санкција е блага: не беше досуден надоместок и не беше изречена парична казна. Од овие причини, и земајќи го предвид дискреционото право што им се дава на државите при оценувањето на неопходноста од мешање во слободата на изразување, Судот оцени – со мнозинство од четири према три гласа – дека немало повреда на правото на слобода на изразување.

Забелешка. Оваа пресуда беше донесена со 4–3 гласа и со силно несогласување од страна на судијата Гера Мартинс, на кој им се придружија судиите Вехабовиќ и Мотоц, тврдејќи дека јавноста има право да знае за неонацистичкото минато на некој кој можеби сè уште е близок до претседателски кандидат (таа напиша дека „избирачот со пристап до сите релевантни информации е подобро поставен и послободен да избира помеѓу два или повеќе кандидати отколку избирач на кој му недостасуваат тие информации“). Има силна морална компонента зад нејзиниот аргумент, но пресудата стои. Од јуриспруденцијален аспект, веројатно е подобро да се фокусираме на разликата помеѓу оваа пресуда и клучниот случај во врска со „правото да се биде заборавен“ [М.Л. и В.В. против Германија](#) (жалба бр. 60798/10 и 65599/10, 28 јуни 2018 година, за која известивме во Билтен бр. 4), со кој се утврди дека кога осудените криминалци побарале медиумско внимание, не можат да очекуваат нивното криминално минато брзо да се „заборави“. Во овој случај, напротив, засегнатиот поединец повторно се интегрирал во општеството, не бил во центарот на вниманието и пресудата била избришана од неговото криминално досие. Во интерес на општеството е оние кои извршиле кривично дело да можат да бидат рехабилитирани.

[Месиќ против Хрватска, пресуда од 5 мај 2022 година, жалба бр. 19362/18](#)

Факти на случајот

На подносителот, кој беше претседател на Република Хрватска од 2000 до 2010 година, му беше наложено да плати 6.600 евра отштета на адвокат за клеветата. Адвокатот, кој беше со седиште во Франција, поднел кривична пријава до француските судови против 11 хрватски државјани, вклучително и подносителот, во врска со две точки од обвинението за обид за убиство на еден негов клиент и едно обвинение за обид за изнуда. Меѓу обвинетите имаше и поединец познат во хрватските медиуми како мафијашки бос. Хрватските медиуми објавија за кривичната пријава, опишувајќи го

подносителот како „еден вид политички покровител на нарачателот на убиството“. Медиумите стапија во контакт со адвокатот, но тој рече дека според францускиот закон, не може да навлезе во никакви детали за жалбата. На прес-конференција, Претседателот негираше дека е вмешан во убиство и рече дека адвокатот кој ја поднел жалбата треба да посети психијатриска клиника. Оваа изјава беше објавена на официјалната веб-страница на претседателот на Хрватска како и во медиумите. Адвокатот го тужеше претседателот за клевета. Хрватските судови пресудиле во корист на адвокатот, сметајќи дека му биле нарушени неговата чест и углед, како и неговиот професионален и морален кредибилитет, и му доделиле отштета. Жалбите биле неуспешни, а подносителот се жалеше до Европскиот суд за човекови права за повреда на неговото право на слобода на изразување.

Образложение на судот

Судот одлучи, најпрво, дека намерата на подносителот не била само да го навреди адвокатот: тој сакал да ги негира сериозните наводи поднесени против него и се обидува да пренесе информации или идеи. Затоа, неговата изјава спаѓаше во опсегот на заштитен говор според член 10. Судот, исто така, оцени дека изјавата дадена од подносителот била доволно сериозна за да претставува мешање во приватниот живот на адвокатот, бидејќи поттикнувала предрасуди против него и во неговите професионални и социјални средини.

Судот продолжи да разгледува дали пресудата за клевета против него сепак може да биде легитимно мешање во неговото право на слобода на изразување, а особено дали тоа е „неопходно во едно демократско општество“ и дали е правично балансирано со правото на слобода на изразување од една страна, и правото на почитување на приватниот живот од друга страна. Судот забележа дека домашните судови не ги примениле релевантните критериуми – дали е даден придонес во дебата од јавен интерес; озлогласеноста на засегнатото лице; неговото или нејзиното претходно однесување; содржината, формата и последиците од

предметната изјава; и тежината на изречената санкција (како што е наведено во [Аксел Спрингер АГ против Германија](#), жалба бр. 39954/08, 7 февруари 2012 година, ст. 78–95, [Коудерк и Хашет Филипачи Асоциес против Франција](#), жалба бр. 40454/07, 10 ноември 2015 година, ст. 82–93) – и затоа самиот ги применил. Судот додаде дека статусот на подносителот како највисок државен функционер и статусот на адвокатот како адвокат, исто така биле важни.

Судот нагласи дека адвокатот не бил јавна личност; дека тој не дал никакви јавни изјави во врска со подносителот; и дека свесно не навлегол во јавната сфера. Затоа не може да се очекува од него да толерира повисок степен на критика од обичен поединец. Додека подносителот имал право да се брани од обвиненијата, тој отишол подалеку од тоа и одлучил да го навреди адвокатот. Притоа, тој не дал никаков придонес во дебатата за прашања од јавен интерес и ги надминал границите на прифатлива критика. Судот нагласи дека подносителот бил претседател на државата во тоа време, чии коментари биле емитувани од различни медиуми и на тој начин му нанеле поголема штета на угледот на адвокатот. Судот дополнително го истакна статусот на адвокатот како адвокат, го зеде предвид фактот што се појавило вознемирување, закани и напади врз адвокатите во многу земји и смета дека изјавите како што се изјавите на подносителот честопати можат да бидат ефективни како закана за спречување на адвокатите во извршувањето на своите професионални должности. Судот на крајот зеде предвид дека, бидејќи бил обврзан со судска доверливост, адвокатот не можел да одговори на наводите на подносителот. Поради сите овие причини, наодот за клевета не претставува повреда на правото на слобода на изразување на подносителот. Судот утврди дека иако доделениот надомест за отштета бил релативно висок, тој бил оправдан во околностите.

Одделно, Судот утврди дека должината на жалбената постапка – четири години и седум месеци на две нивоа на јурисдикција – била прекумерна и го прекршила барањето од член 6 од Конвенцијата, постапката да се води во разумен рок.

Забелешка. Се чини дека некои политичари мислат дека употребата на груб јазик им помага да се поврзат со електоратот. Но, за тоа има цена: го поставува тонот за заострување на ставовите и, како што истакнува Судот, ги легитимира нападите против адвокатите и другите кои застапуваат непопуларни каузи, како што се бранителите на човековите права и независните новинари. Судот не гледа вредност во заштитата на таквиот јазик. Еден пристап – употребен во [Рујак против Хрватска](#), бр. 57942/10, одлука од 2 октомври 2012 година, кој владата го повикала Судот да го употреби во овој случај – е да се утврди дека јазикот што го користи претседателот целосно потпаѓа надвор од зоната на членот 10 (во Рујак, Судот одлучи дека „[о]дредени класи на говор, како што се развратниот и непристоен говор немаат суштинска улога во изразувањето на идеите“ и ја прогласи жалбата на војник осуден за навреда на претпоставен за недопуштена *ratione materiae*). Судот овде не отиде толку далеку, но сепак оцени дека личната навреда насочена кон адвокатот ги надмина границите на прифатливата критика и не дава никаков придонес во дебата за прашање од јавен интерес. Судот не ја цени бесмислената употреба на груб јазик; „навредливите“ и „шокантните“ изјави се заштитени – според [Хандисајд против Обединетото Кралство](#) – само кога служат за соопштување на поширок аспект за прашања од јавен интерес, а предметната изјава не ја преминува границата и станува непотребно навредлива.

[Оганезова против Ерменија](#), пресуда од 17 мај 2021 година, Жалба бр. 71367/12

Факти на случајот

Подносителот е познат активист за правата на лезбејките, хомосексуалците, бисексуалците и трансродовите лица (ЛГБТ). Таа често се појавуваше во медиумите и по емитувањето на интервју во кое зборуваше за нејзиното учество во маршот на гордоста, станал предмет на онлајн кампања на омраза, заплашување и закани. Набргу потоа, имаше неколку инциденти кога екстремно десничарски привр-

заници влегуваа во бар во кој таа беше косопственик каде малтретираа луѓе, а малтретираа луѓе и надвор од барот. Потоа, имаше подметнат пожар во барот што резултираше со полициска истрага и покренати обвиненија против двајца екстремно десничарски поединци. По подметнувањето пожар, имаше неколку други инциденти во барот, вклучително и цртање на хомофобични графити, вандализирање на внатрешноста на барот со кукасти крстови и други десничарски симболи и позастрашувачки собири на десничарски поединци. Беше создадена група на Фејсбук наречена „Не за хомосексуалноста“ во која беа објавени слики од подносителката и други активисти, како и неколку коментари со омраза, вклучително и дека подносителката „треба да умре“, „да се изгори“ и „[треба да биде] ставена во електричен стол“. Видеото на Јутјуб од подметнувањето пожарот исто така привлече хомофобични коментари и смртни закани. Подносителката побарала полициска заштита која и била обезбедена, но само за период од пет дена. Некои парламентарци и високи политичари ги поддржаа нападите. Потоа, подносителката ја напуштила земјата и добила азил во Шведска врз основа на тоа дека била прогонувана поради нејзината сексуална ориентација. Две лица беа прогласени за виновни за нападите, но им беше изречена само условна казна, а подоцна им беше дадена амнестија. Подносителката поднела жалба до Европскиот суд за човекови права, тврдејќи дека има прекршување на членовите 3, 8 и 14 од Конвенцијата, кои се однесуваат на правото на слобода од нечовечко или понижувачко постапување; правото на почитување на приватниот живот; и правото да се уживаат правата од Конвенцијата без дискриминација.

Образложение на судот

Ова резиме се фокусира на аспектите на говорот на омраза на случајот.

Судот најпрво расправаше дали третманот што го претрпела подносителката го исполнува прагот од член 3, кој го обезбедува правото на слобода од нечовечко или понижувачко постапување. Судот повторил дека третманот кој понижува поединци, било во очите на другите

или во очите на жртвата, покажувајќи недостаток на почит кон или намалувајќи го неговото/нејзиното човечко достоинство, или третман кој предизвикува чувства на страв, болка или инфериорност способни да го скршат моралниот и физичкиот отпор на поединецот, може да се карактеризираат како понижувачки. Одржливата и агресивна хомофобична кампања против подносителката, вклучително и говорот на омраза, го исполнија овој праг, особено имајќи го предвид целокупното негативно расположение кон ЛГБТ заедницата во Ерменија. Ова било влошено со реакцијата на полицијата, која вовела мерки за заштита повеќе од една недела откако таа ги побарала и ја прекинала заштитата по само пет дена. Иако одговорот на властите на подметнувањето пожар бил брз и релативно експедитивен, полицијата ја игнорирала јасната хомофобична намера за подметнувањето на пожар и биле покренати обвиненија само за „намерна имотна штета“. Така, мотивот на омраза за подметнувањето пожар беше игнориран, со што овој фундаментален аспект на злосторството стана невидлив и без криминално значење. Судот оцени дека таквата рамнодушност кон мотивот е еднаква на службено прифаќање, па дури и договарање со злосторствата од омраза.

Судот беше особено критичен за одговорот на властите на кампањата за хомофобичен говор на омраза и заплашување што подносителката ги претрпе по подметнувањето пожар. Злоупотребата насочена против подносителката на социјалните мрежи вклучуваше бројни директни повици за насилство, како и генерално хомофобични коментари. Таа тоа го доставила до полицијата која не направила ништо за да се надоврзе на ова. Судот изјави дека иако секое искажување на говор на омраза не мора да привлече кривично гонење и кривични санкции, сепак државата има позитивна должност да преземе одредени мерки. Судот повторил дека нападите врз лица извршени со навреда, потсмев или клеветење на одредени групи од населението може да бидат доволни за властите да се залагаат за борба против говорот на омраза. Кога говорот на омраза се искачува на ниво што го загрозува физичкиот или менталниот интегритет на една личност, само ефикасните

казнено-правни механизми можат да обезбедат соодветна заштита и да послужат како пречка. Судот утврди дека коментарите со омраза во овој случај содржеле нескриени повици за насилство против подносителката што подразбирало заштита согласно кривичното законодавство. Имајќи ги предвид вистинските чинови на насилство, вклучувајќи го и подметнувањето пожар во клубот и последователните хомофобични напади врз подносителката, властите требаше уште посериозно да ги сфатат коментарите со омраза објавени на платформите на социјалните медиуми. Наместо тоа, парламентарците и високите политичари јавно дадоа нетолерантни изјави со кои го одобрија подметнувањето пожар. Преку сето ова, властите не успеаја соодветно да одговорат на хомофобичниот говор на омраза против подносителката.

Забелешка. Ова е еден од малиот број случаи каде што говорот на омраза бил со толкава сериозност што потпаѓа под член 3 од Конвенцијата, кој забранува нечовечко или понижувачко постапување. Како што одлучил Судот, „кога третманот понижува поединец, било во очите на другите или во очите на жртвата, покажувајќи недостаток на почит или го намалува неговото или нејзиното човечко достоинство, или предизвикува чувства на страв, болка или инфериорност способен да го скрши моралниот и физичкиот отпор на поединецот, може да се окарактеризира како понижувачки и исто така да спаѓа во забраната наведена во член 3“ – дури и кога нема физичка повреда. Зачудувачки е што другите случаи каде што Судот утврди дека говорот на омраза е толку тежок што го вклучува членот 3 (на пример, [Идентоба и други против Грузија](#), жалба бр. 73235/12, 12 мај 2015 година и [М.Ц. и А.Ц. против Романија](#), жалба бр. 12060/12, 12 април 2016 година), исто така, се однесуваа на говорот на омраза против ЛГБТ. Како што објавил Парламентарното собрание на Советот на Европа, има значително зголемување на говорот на омраза против ЛГБТ и други злосторства од омраза во многу земји, вклучително – шокантно – од политички личности и лидери, вклучително и владини претставници ([Борба против зголемената омраза против ЛГБТИ луѓето во Европа, Резолуција 2417](#)

(2022)). Сметајќи дека таквиот говор на омраза го прекршува членот 3 од Конвенцијата – сериозно прекршување на Конвенцијата – Судот испраќа силен сигнал до државите дека треба да направат повеќе за да го гонат, и генерално да се погрижат дека сите луѓе под нивна јурисдикција се способни да ги уживаат своите права ослободени од дискриминација.

Журек против Полска, пресуда од 16 јуни 2022 година, жалба бр. 39650/18

Факти на случајот

Подносителот е судија и поранешен портпарол на Регионалниот суд во Краков и член на Националниот судски совет (НСС). НСС е уставно тело задолжено да ја чува независноста на судовите и судиите; една од неговите главни функции е да оценува и номинира кандидати за именување на судиска функција за секое ниво и вид на суд. Подносителот беше реизбран во 2014 година на четиригодишен мандат и назначен за негов портпарол. Како таков, тој често се појавуваше во медиумите, а учествуваше и на состаноци на собраниските комисии. Почнувајќи од 2015 година, во полското судство беа воведени далекосежни промени, наводно за да се зголеми ефикасноста на спроведувањето на правдата и да се направи изборот на членовите на НСС подемократски. Околу ова имаше жестока јавна дебата, како дел од која владата финансираше билборд кампања во која се истакнуваат наводни неетички или незаконски активности на неколку судии. Подносителот учествуваше во јавните дебати, силно изразувајќи го своето незадоволство – како и незадоволството на НСС, чиј портпарол беше тој – за предложените реформи. Во 2017 година, беше донесен закон со кој се предвидуваше дека судските членови на НСС ќе бидат избирани од парламентот и дека мандатот на актуелните судски членови ќе биде прекинат. Законодавството наиде на национална и меѓународна осуда. Законската регулатива стапи на сила и мандатот на подносителот во НСС му беше прекинат.

Бидејќи јавната дебата околу законодавството беше во тек и подносителот често се појавуваше во медиумите, тој беше подложен на низа други мерки, вклучително и 17-месечна антикорупциска ревизија; инспекција на неговата работа во Регионалниот суд во Краков; декласификацијата на неговиот финансиски извештај за 2018 година; и неколку дисциплински постапки кои останале во тек во моментот на неговото поднесување на тужба до Судот. Тој, исто така, беше отстранет од неговата позиција како портпарол на Регионалниот суд во Краков. Подносителот се жалел до Европскиот суд за човекови права за повреда на неговото право на слобода на изразување, како и на неговото право на правично судење. Ова резиме се фокусира на неговата жалба во врска со неговото право на слобода на изразување.

Образложение на судот

При оценувањето дали имало мешање во правото на подносителот на слобода на изразување, Судот ја забележа севкупноста на сите чекори што биле преземени против него, а не на секој поединечно: неговото разрешување како портпарол, ревизијата, инспекцијата на неговата работа и декласификација на неговиот финансиски извештај. Во однос на престанокот на неговата функција, Судот забележа дека тоа влијаело на сите членови на НСС, а не само на подносителот. Судот дополнително го зеде предвид поширокиот контекст на слабеењето на независноста на судството во земјата, како што Судот утврди во претходните пресуди. Земајќи го сето ова предвид, Судот утврди дека постои јасна причинско-последична врска помеѓу користењето на правото на слобода на изразување од страна на подносителот и мерките преземени против него од страна на властите.

Судот потоа разгледа дали попречувањето во слободата на изразување на подносителот било оправдано. Судот забележа дека вмешувањата биле пропишани со закон, но изрази сомневање дали тие следеле легитимна цел. Судот ја фокусираше својата анализа на тоа дали мешањето било неопходно во едно демо-

кратско општество. Судот потсети дека општите принципи во врска со правото на слобода на изразување на судиите, како што е наведено во [Бака против Унгарија](#) (жалба бр. 20261/12, 23 јуни 2016 година), бараат од судиите да применуваат максимална дискреција со цел да го зачуваат својот имиџ на непристрасни судии во однос на конкретни случаи, но сите ограничувања на изјавите што ги даваат во однос на функционирањето на правосудниот систем треба внимателно да се проверуваат. Судот, исто така, потсети на „заstraшувачкиот ефект“ што го има стравот од санкција врз практикувањето на слободата на изразување, особено врз другите судии кои сакаат да учествуваат во јавната дебата за прашања поврзани со спроведувањето на правдата и судството.

Применувајќи ги овие принципи во случајот на подносителот, Судот забележа дека тој ги изразил своите ставови за законодавните реформи во неговиот професионален капацитет како судски член на НСС и како негов портпарол. Затоа, тој немал само право, туку и должност да зборува. Кога судијата дава изјави во име на судски совет, судско здружение или друго претставничко тело на судството, заштитата што му се дава на тој судија ќе биде зголемена. Понатаму, Судот потсети дека инструментите на Советот на Европа признаваат дека секој судија е одговорен за промовирање и заштита на судската независност и дека судството треба да биде консултирано и вклучено во подготовката на законодавството во врска со функционирањето на судскиот систем. Судот забележа дека подносителот во ниту еден момент не ги критикувал другите членови на судството, но дека неговите коментари биле чисто ограничени на функционирањето на судскиот систем. Неговите изјави не одаа подалеку од обична критика од строго професионална перспектива.

Судот забележа дека сите мерки преземени против подносителот се чини дека доаѓале како одговор на изјавите што тој ги дал и претставува вознемирување: ревизијата, која траела седумнаесет месеци и била процедурално сомнителна, не дала конкретни резултати; инспекцијата на работата на подносителот дошла еден ден по приемот на анонимно писмо кое

се жалело на критичките коментари на подносителот за реформите во судството; неговото разрешување како портпарол на Регионалниот суд дошло без потребните консултации и само неколку дена откако министерот за правда го назначил новиот претседател на Регионалниот суд во Краков; а финансискиот извештај на жалителот бил декласифициран без да се наведат никакви причини. Судот утврди дека заедно, на овие мерки може да се гледа како на стратегија насочена кон заплашување или дури и замолчување на подносителот. Судот оцени дека мерките несомнено имале „заstraшувачки ефект“ и мора да го обесхрабрите не само него туку и другите судии да учествуваат во јавната дебата за законодавните реформи. Ништо од ова не е „неопходно во едно демократско општество“; Судот затоа утврди повреда на правото на слобода на изразување.

Забелешка. Судот експлицитно упатува на [Магна карта на европските судии](#), збир на фундаментални принципи за независноста, непристрасноста и компетентноста на судиите, изготвен од Консултативниот совет на европските судии, кој вели дека „секој судија [е] одговорен за промовирање и заштита на судската независност“. Судот ја цитира и [Софиската декларација за независност и отчетност на правосудниот систем](#) на Европската мрежа на судски совети, која ја пропишува „колективната должност на европското судство јасно и цврсто да го искаже своето противење на предлозите од владата кои имаат тенденција да ја поткопаат независноста на поединечните судии или Судските совети“. Како што истакнува Судот, подносителот имал фактички должност да протестира поради законите за независноста на судството, како судија и особено врз основа на неговата позиција како портпарол на регионалниот суд и портпарол на Националниот судски совет. Затоа, едногласно утврди дека кампањата за одмазда и оцрнување со која се соочи го прекршила неговото право на слобода на изразување. Домашните власти ја продолжија својата кампања против него: на 30 мај беше објавено дека подносителот се соочува [64 нови дисциплински пријави](#). Нешто за што Комитетот на министри во надзорот на извршувањето на пресудите треба да размислат.

Друсиотис против Купар, пресуда од 5 јули 2022 година, жалба бр. 42315/15

Факти на случајот

Подносителот е новинар во национален весник кој објавува редовна колумна во која ги коментира актуелните политички случувања. Весникот објави текстови во кои се коментира продолжувањето на договорот за вработување на истакнат адвокат во владината правна служба по надминување на старосната граница за пензионирање. Беше забележано дека иако таквите назначувања во минатото се сметале за „неприфатлива форма на политичка корист“, владата сега го бранела тоа како прашање од „јавен интерес“. Во својата колумна, подносителот остро го коментирал ова прашање, забележувајќи дека адвокатот „му се умилкува“ на претседателот на Претставничкиот дом за да биде назначен за државен обвинител и цитирајќи од книгата што адвокатот ја напишал за да сугерира дека адвокатот е параноичен. Адвокатот потоа тужел за клевета, тврдејќи дека статијата е напишана со лоша намера за да се наруши неговиот имиџ и мислењето на јавноста за него. Домашниот суд пресуди во негова корист и на адвокатот му досуди отштета од 25.000 евра како и правни трошоци од 3.472,59 евра. Жалбата на новинарот беше отфрлена. Подносителот се жалел до Европскиот суд за човекови права за повреда на неговото право на слобода на изразување.

Образложението на судот

Судот забележа дека случајот се однесува на спротивставување помеѓу правото на подносителот на слобода на изразување, заштитено според член 10 од Конвенцијата, и правото на адвокатот на заштита на неговиот углед, според член 8. Судот прифати дека статијата на подносителот, каде го претставува адвокатот како социопат и во која негативно го коментира продолжувањето на неговиот стаж, можело да му го наруши угледот и да му предизвика предрасуди во професионалната и социјалната средина. Ова се ис-

качи на потребното ниво на сериозност за да ги засегне правата на адвокатот според член 8.

Судот потоа разгледа дали статијата придонела за дебата од општ интерес. Истакнувајќи дека таа била објавена набргу по објавувањето на одлуката на Советот на министри за продолжување на службата на адвокатот, одлука која предизвикала значителна контроверзија и политичка дебата и која била коментирана во други медиуми, Судот оцени дека тоа било така. Судот, исто така, оцени дека адвокатот може да се спореди со јавна личност. Стануваше збор за висок државен службеник кој и самиот влегуваше во јавниот домен често коментирајќи во медиумите за различни прашања, и беше земен предвид за позицијата државен обвинител, функција кон која се стремеше. Поради тоа, неговите дејства и постапки станаа повидливи во очите на јавноста, а тоа од него бараше да покаже поголем степен на толеранција на критиката отколку обичните поединци.

Што се однесува до природата на навредливите забелешки и нивната фактичка основа, Судот забележа дека тие не се однесуваат на приватниот живот на адвокатот, туку на неговата професионална работа, и се направени во контекст на жестоката политичка дебата. Колумната во весникот на подносителот имаше за цел да ги коментира таквите прашања. Други изразија слична загриженост, иако на помалку претеран начин, и мора да се признае дека силните и груби изрази на подносителот треба да се читаат во овој поширок контекст. Домашните судови навистина не ги вклучија овие фактори во нивната проценка. Подносителот избрал да ја пренесе својата силна критика преку зајадлив и ироничен стил, што според него имало за цел да поттикне контроверзии, да ја испровоцира јавноста и да го привлече нејзиното внимание. Не била објавена со лоша намера. Судот потврдил дека новинарите може да претераат и дури и да провоцираат, дека определени изрази кои имале за цел да го привлечат вниманието на јавноста сами по себе не претставуваат проблем согласно судската пракса на Судот, и дека стилот формира дел од комуникацијата и е заштитен како и содржината на изразот.

Судот дополнително нагласи дека изјавите дадени од подносителот биле вредносни судови, а не тврдења за факти. Тие навистина имале фактичка основа, бидејќи минатите публикации покажале дека одлуката за продолжување на службата на адвокатот е спротивна на претходниот став на владата во слични случаи. Иако тој немал цврста основа да тврди дека јавниот обвинител не бил информиран за одлуката, Судот повтори дека фактичките неточности треба да се толерираат доколку се објавени во добра волја и ако предметниот израз се однесува на контроверзни теми. На крајот, Судот одлучи дека досудениот износ бил непропорционален на каква било потенцијална штета предизвикана на угледот на адвокатот. Ова беше така особено со оглед на тоа што додека првостепената судска постапка сè уште беше во тек, тој беше назначен за Заменик јавен обвинител. Поради сите овие причини, Судот утврди повреда на правото на слобода на изразување.

Забелешка. Во овој случај вреди да се земат предвид две работи. Прво, домашните судови ја фокусираа својата анализа на грубите зборови употребени од подносителот и тонот на неговата колумна, без да ја земат предвид пошироката јавна дебата околу ова прашање, статусот на новинарот и полемичната природа на колумната. Зборовите употребени од новинарот во овој случај (обвинение за „улизување“ на претседателот на Претставничкиот дом; и дека „режимот“ „плука по логиката, го навредува здравиот разум и промовира параноја“) не се толку груби и остри како сугестијата на претседателот на Хрватска во случајот Месиќ (исто така дадена како резиме во овој билтен) дека адвокатот вклучен во тој случај треба да се пријави во психијатриска клиника. Поважно е тоа што во овој случај динамиката на моќ е превртена – адвокатот кој е критикуван е на позиција на моќ, новинарот не – и нема поширока врска со прашањето за безбедноста на адвокатите. Втората работа на која вреди да се фокусираме е карактеризирањето од страна на судот на надоместот за штета, сметајќи дека 25.000 евра се „невообичаено високи во апсолутна сума“. Ова поставува јасен критериум.

Тагиева против Азербејџан, пресуда од 7 јули 2022 година, жалба бр. 72611/14

Факти на случајот

Случајот се однесува на сопругот на подносителката, познат писател и колумнист, кој бил избоден до смрт од непознат напаѓач. Тој пишувал статии, есеи и колумни кои се однесувале на различни општествени прашања, вклучувајќи го и местото на религијата во општеството и нејзиното ширење како политичка идеологија. Тој бил особено критичен за влијанието на Иран во Азербејџан и во светот. По објавувањето на напис од ноември 2006 година, ирански верски водач издал фатва во која повикал на смрт на подносителот. Подносителот и неговото семејство биле ставени под полициска заштита, но подносителот исто така бил кривично гонет и прогласен за виновен за поттикнување расна омраза (во декември 2019 година: [Судот подоцна утврди](#) дека таа осуда е во спротивност со член 10). Тој беше помилуван во декември 2007 година и продолжи да пишува. Тој повеќе не бил под полициска заштита. Во ноември 2011 година, тој објавил статија која ја критикуваше религиозната и тоталитарната природа на иранската држава и нејзината политика во однос на светот. Девет дена подоцна, тој бил избоден со нож; четири дена подоцна починал во болница. Пред неговата смрт, полицијата го испрашала подносителот. Тој изјавил дека не добил никакви смртни закани; неговата сопруга и семејството на сличен начин не знаеле за какви било закани против него, освен фатвата од 2006 година. Полициските истраги беа неуспешни во откривањето на напаѓачот. На подносителот и бил одбиен пристап до истражното досие до завршувањето на истрагата.

Образложението на судот

Судот ја разгледа жалбата според член 2 од Конвенцијата, според кој државата има позитивна обврска да го заштити правото на живот и, кога некој е нападат и починал, да спроведе брза, независна и ефикасна истрага.

Во однос на должноста за заштита, критична точка во овој случај беше дали домашните власти знаеле или требало да знаат за постоењето на реален и непосреден ризик по животот на сопругот на подносителката и, доколку е така, дали не успеале да преземат мерки за да се избегне тој ризик. Судот смета дека ниту подносителката ниту нејзиниот сопруг не добиле никаква закана по објавувањето на неговата последна статија и дека властите не биле свесни за моменталната закана по животот на подносителот. Земајќи ги предвид информациите со кои располагаше, Судот не беше убеден дека фатвата од ноември 2006 година довела до реален и непосреден ризик за животот на сопругот на жалителот во 2011 година; сметаше дека имајќи ги предвид тешкотиите во полициското работење на современите општества, непредвидливоста на човечкото однесување, и оперативните избори кои мора да се направат во однос на приоритетите и ресурсите, обемот на обврската на државата да штити мора да се толкува на начин што не наметнува невозможен или непропорционален товар на властите. Не секој наведен ризик по животот може да наметне за властите барање од Конвенцијата да преземат оперативни мерки за да се спречи тој ризик да се оствари. Судот повторил дека сопругот на подносителката никогаш не се обратил до домашните власти ниту ги информирал за каква било опасност или закана по неговиот живот пред неговото прободување.

Осврнувајќи се на наводниот неуспех на властите да спроведат ефикасна истрага, Судот забележа дека кривичната постапка била покрената веднаш по прободувањето со нож на сопругот на подносителката. Судот повторил дека обврската според член 2 од Конвенцијата за истрага не е обврска за покажување резултати, туку намера. Во конкретниот случај, беа спроведени голем број релевантни и навремени истражни дејствија и истражните органи истражија различни можни мотиви зад убиството на сопругот на подносителот. Судот не виде недостатоци во овој поглед.

Сепак, Судот не виде причина зошто на подносителката бил оневозможен пристап до релевантните материјали на случајот во текот на истрагата. Ова ја лишило подносителката од

можноста да ги заштити нејзините легитимни интереси и ја спречило значителната контрола на истрагата од страна на јавноста. Судот ја нагласи важноста од потребата да се вклучат семејствата на починатите или нивните законски застапници во истрагата и да им се дадат информации, како и да им се овозможи да презентираат други докази. Според тоа, Судот утврди повреда на член 2 од Конвенцијата.

Забелешка. Во текот на последната деценија, има значително влошување на безбедноста на новинарите ширум Европа. [Платформата за заштита на новинарството и безбедноста на новинарите](#) на Советот на Европа, формирана во 2015 година, покажува 26 случаи на неказниност за убиство на новинар (што значи случаи во кои одговорните не се изведени пред лицето на правдата), и нагло зголемување на нападите врз новинарите од 2020 година. Европскиот суд за човекови права одлучуваше по голем број случаи во врска со насилството врз новинарите, и има изградено јуриспруденција која поставува збир на основни принципи и должности на државите. Главните меѓу нив се должноста за заштита, која вклучува должност за преземање превентивни мерки кога државите ќе станат свесни за веродостојна закана. Во овој случај, Судот истакнува дека потешкотиите во полициското работење на современите општества, непредвидливоста на човечкото однесување и оперативните избори што полицијата мора да ги направи, значат дека може да биде тешко за државите да ја исполнат својата должност да спречат. Судот посочува дека смртната закана кон Тагиев датира од пет години пред неговото убиство и не била повторена кога тој ненадејно бил нападнал. Но, со оглед на порастот на насилството врз новинарите и континуираната клима на неказниност за таквите злосторства, можеби домашните власти треба да бидат повнимателни. Еден месец по објавувањето на оваа пресуда, Салман Ружди беше прободен со нож од верски екстремист кој дејствуваше по децениска фатва за убиство на Ружди.

Длабинска анализа на избрани случаи

ООО Мемо против Русија, пресуда од 15 март 2022 година, жалба бр. 2840/10

Факти на случајот

Подносителот на барањето е фирмата што го издава онлајн медиумот [Кавказски Узел](#) (Кавкаски јазол), кој известува за политичката состојба и состојбата со човековите права во регионот на Кавказ. Во 2008 година, објави напис во кој се известува дека исплатата на субвенција од регионот Волгоград на градот Волгоград била суспендирана. Во извештајот е цитиран експерт на Фондот за развој на информатичка политика, кој вели дека една од причините поради која субвенцијата била суспендирана е поради тоа што Градот Волгоград не доделил тендер за нови автобуси на локална компанија која била фаворизирана од регионалната администрација. Експертот бил цитиран како вели дека „функционери од Управата дојдоа во канцеларијата на градоначалникот и рекоа: „Како не го поддржавте локалниот производител!“ Ми се чини дека одбивањето на канцеларијата на градоначалникот за деловна соработка со фабриката Волжанин беше една од главните причини за гневот на регионалните власти...укинувањето на доделувањето на субвенции на градот Волгоград од регионалниот буџет беше чин на освета за изгубениот повик за тендер.“

Регионалната управа на Волгоград покрена граѓанска постапка за клевета против подносителот, барајќи повлекување врз основа на тоа дека изјавите се лажни и дека ја наруши-

ле „деловна репутација“ на Управата. Компанијата жалител тврдеше дека спорните изјави биле вредносни судови на локалниот експерт и дека тие се однесувале на прашање од јавен интерес. Окружниот суд пресуди во корист на управата, сметајќи дека и покрај употребата на изразот „ми се чини“, обвинението упатено од страна на вештакот е фактичко. Окружниот суд сметаше дека тврдењето за лобирање за интересите на одредена компанија е штетно за деловниот углед на Регионалната управа и нареди повлекување и објавување на нејзината пресуда на веб-страницата на жалителот. Судските жалби на подносителот беа отфрлени, а подносителот поднесе жалба пред Европскиот суд на човекови права.

Образложението на судот

Европскиот суд за човекови права ја фокусираше својата анализа на тоа дали пресудата за клевета има „леgitимна цел“ (еден од трите дела на „тестот“ што се бара според член 10 за да се утврди дали мешањето е оправдано). Тој забележа дека тужителот во постапката за клевета е јавен орган и дека владата тврдела дека пресудата за клевета била неопходна за заштита на „угледот и правата на другите“. Судот призна дека ова може да се прошири и на правните лица и потсети дека субјектите како што се компаниите имаат легитимен интерес да го заштитат нивниот комерцијален успех и одржливост, во корист на акционерите и вработените, како и во корист на поширокиот економски добробит. Сепак, Судот истакна дека овие заклучоци не се од-

несуваат на извршен орган на управа кој не е вклучен во директните економски активности.

Што се однесува до јавните тела кои бараат правна заштита на нивниот углед, Судот забележа дека претходно сметал дека избраното тело може само во навистина исклучителни околности да тврди дека заштитата на неговиот углед е неопходна според член 10(2) – ова беше во контекст на постапка за клевета покрената од локалниот совет на град со население под 12.000 ([Ломбардо и други против Малта](#), жалба бр. 7333/06, 24 април 2007 година), каде што советниците беа лесно препознатливи.

Во конкретниот случај, Судот смета дека извршните тела на кои им се доделени државните овластувања суштински се разликуваат од правните лица, вклучително и јавните или државните корпорации, кои се занимаваат со конкурентни економски активности. Судот, исто така, забележа дека, за да се спречи злоупотребата на моќ и корупција на јавна функција во демократски систем, активностите на извршните органи треба да бидат предмет на внимателна контрола од страна на јавното мислење. Истакнувајќи ја честата употреба на случаи на клевета за да се замолчат критиките, Судот продолжи да забележува дека во некои земји-членки на Советот на Европа локалните власти и другите јавни тела не можат да тужат за клевета, бидејќи тоа би го спречило надзорот над нивното функционирање и јавната критика.

Судот заклучи дека интересите на извршното тело на кое му се доделени државните овластувања за одржување на добар углед се различни од репутациските интереси на правните лица кои се натпреваруваат на пазарот, како и од правото на углед на физичките лица. Според тоа, Судот одлучи дека за граѓанските постапки за клевета покренати од извршно тело, како општо правило, не може да се смета дека ја следат легитимната цел „заштита на угледот... на другите“. Судот додаде дека ова не ја исклучува можноста поединечните членови на таквите тела да поднесат тужби за клевета во свое име, доколку сметаат дека нивниот личен углед е нарушен.

Осврнувајќи се на овој случај, Судот одлучи дека е „тешко замисливо“ дека тужителот – нај-

високиот орган на извршната власт на регионот Волгоград – има интерес да го заштити својот комерцијален успех и одржливост, и ниту може да се каже дека неговите членови биле „лесно препознатливи“ како членови на локалната власт во мал град. Според тоа, Судот утврди дека постапката не остварува ниту една од легитимните цели наведени во членот 10 од Конвенцијата и дека правото на подносителот на слобода на изразување било повредено.

Општи коментари

По голем број случаи во кои Судот не одговори на прашањето дали државните органи треба да се во можност да тужат за клевета (види првенствено [Романенко и други против Русија](#), жалба бр. 11751/03, 8 октомври 2009 година и [Фриск и Јенсен против Данска](#), жалба бр. 19657/12, 5 декември 2017 година), Судот сега изјави дека тие не можат: „интересите на органот на извршната власт на кому се доделени државни овластувања за одржување на добра репутација суштински се разликуваат и од правото на углед на физичките лица и од репутацијата и интересите на правните, приватните или јавните субјекти, кои се натпреваруваат на пазарот... Следи дека граѓанската постапка за клевета, поведена, во свое име, од страна на правно лице кое врши јавна власт не може, како општо правило, да се смета дека е во согласност со легитимната цел „заштита на угледот... на другите“ според член 10 став 2 од Конвенцијата“ (став 46, 47). Со користење на фразата „како општо правило“, Судот си остава определена маргина на уважување за идните случаи, но сепак поставува јасен стандард.

Исто така, интересно е да се забележи дека Судот се повикува на Коментарот на Комесарот за човекови права на Советот на Европа за случаите SLAPP ([Време е да се преземе акција против SLAPP, 27 октомври 2020 година](#)), нагласувајќи ја зголемената свест за ризиците што судските постапки покренати со цел да се ограничи учеството на јавноста ги носат кога станува збор за демократијата, особено во случаи кога постои јасен дисбаланс на моќта

помеѓу тужителот и обвинетиот. Комесарот предупредува дека новинарите, активистите и групите за застапување се најпосакувана цел на таканаречените SLAPP. Овие случаи на SLAPP често доаѓаат во форма на тужби за клевета и се многу ефикасен начин за оние на позиции на моќ да ги замолчат своите критичари: за моќниот тужител, покренувањето тужба за клевета е тривијален трошок, додека за новинар или активист кој добива SLAPP честопати е скап трошок кој ги принудува да инвестираат значително време и ресурси. Со оглед на зголемената свест за SLAPP и доминацијата на случаите на клевета на тоа konto, од Судот може да се очекува дека ќе се врати на оваа тема во следниве неколку месеци и години.

НИТ С.Р.Л. против Молдавија, пресуда од 5 април 2022 година, жалба бр. 28470/12

Факти на случајот

Компанијата жалител е сопственик на телевизискиот канал Noile Idei Televizate (Нови идеи на телевизија, НИТ), кој поседуваше национална дозвола за емитување во Молдавија од 2004 до 2012 година. Од 2009 година, тоа беше најголемиот емитувач кој одвојуваше најмногу простор за ставовите и мислењата на најголемата опозициска партија. Помеѓу 2009 и 2011 година, овој телевизиски канал доби повеќекратни санкции за прекршување на барањата за лиценца за неутралност и непристрасност во вестите, фаворизирање на опозициската партија и емитување вести кои се сметаа за искривени. Санкциите се зголемија по строгост од јавно предупредување до парична казна, до забрана за емитување реклами на краток временски период и, конечно, петдневна суспензија на лиценцата.

Во 2012 година, националното регулаторно тело за радиодифузија, Аудиовизуелниот координативен совет (АКС) спроведе тематски процес на следење на вестите на сите национални телевизиски канали, особено оценувајќи ја усогласеноста со барањето за непристрасност.

Мониторингот беше спроведен во период од пет дена, а методологијата беше осмислена од АКС во соработка со експерти од Европската унија и Советот на Европа. Извештајот од мониторингот содржеше преглед по канал на податоците за времето поминато на екранот за прашања кои се однесуваат на одредени политички партии или конкретни политички фигури, вклучувајќи го и бројот на секунди во кои тие прашања беа презентирани на позитивен, негативен или неутрален начин. За секој канал, овој преглед беше проследен со голем број коментари. Извештајот покажа дека известувањето на НИТ за владејачката партија било несразмерно негативно, додека неговото известување за опозициските партии било претежно позитивно или неутрално. Извештајот заклучи дека законот бил прекршен. НИТ беше поканета на состанок за да се разговара за извештајот, по што АКС гласаше за одземање на лиценцата на НИТ. АКС ги зеде предвид претходните прекршувања на НИТ, посочувајќи дека санкциите постепено станувале построги.

Образложение на судот

Судот најпрво расправаше за основните принципи за медиумскиот плурализам и регулативата за емитување. Истакна дека неговите претходни случаи за плурализам и радиодифузна регулатива се однесувале на надворешниот плурализам – постоењето на неколку медиуми кои изразувале различни гледишта, што резултирало со медиумски пејзаж кој е плуралистички од севкупна перспектива – но дека овој случај се однесува на внатрешниот плурализам: барањето известувањето на поединечен медиум да биде избалансирано и непристрасно. За да се постигне вистински плурализам, двата аспекта на медиумскиот плурализам треба да се разгледаат заедно; она што е потребно е севкупната разновидност на содржината на програмата низ целиот спектар.

Врз основа на компаративен преглед на регулативата за емитување низ Европа, Судот утврди дека постојат различни пристапи за

постигнување медиумски плурализам. Членот 10 не пропишува одреден модел. Затоа државите имаат маргина на уважување при одлучувањето кој модел да го наметнат, сè додека избраниот пристап ја почитува уредувачката слобода. Ова значеше дека прашањето за кое станува збор во овој случај се однесуваше, од една страна, на конкурентните интереси на општеството во заштитата на политичкиот плурализам во медиумите, а од друга, на принципот на почитување на уредувачката слобода. За да се заштити второто, важно е да постојат ефективни заштитни мерки против самоволието и злоупотребата на моќта во регулацијата на медиумите; тоа значи дека мора да постојат силни процедурални гаранции, особено кога е во прашање крајната санкција за повлекување на лиценцата.

Оценувајќи ја целокупната законска рамка, Судот забележа дека таа ги нуди сите потребни гаранции. Радиодифузерите беа слободни во одлучувањето како да ги спроведат барањата за рамнотежа и непристрасност (на пример, законодавството не бараше еднакво време за емитување за сите политички партии); а законодавството беше изготвено според претходна судска практика ([Маноле и други против Молдавија](#), жалба бр. 13936/02, 17 септември 2009 година) која бараше од државата да спроведе рамка за остварување на плурализмот во пракса. Законската рамка беше во согласност со онаа на другите земји-членки на Советот на Европа и беше коментирана од независни експерти на Советот на Европа. Правилата важеа не само за НИТ, туку и за сите радиодифузери. АКС беше специјализирано независно тело од кое се бараше да ги наведе причините за секоја одлука за изрекување санкција, која може да се оспори пред судовите.

Во однос на одлуката за повлекување на лиценцата, Судот забележа дека ова е резултат на петдневен процес на мониторинг, кој следеше јасна методологија и која беше потврдена од домашните судови. Наодите на АКС беа недвосмислени и Судот го забележа многу силниот јазик што го користеше НИТ за да ја опише владата (споредувајќи еден лидер со „Хитлер“ и упатувајќи на сите нив во терми-

ни како „криминалци, „бандити“, „измамници“, „крадци“ и „група криминалци“). Разгледувајќи ги наодите на АКС, Судот утврди дека, со спроведувањето на известувањето за вести на начинот на кој го правеше, НИТ не придонела за политичкиот плурализам на кој било значаен начин. Оспорените преноси – особено неговите вести – можеа да имаат значително влијание на национално ниво.

Лиценцата на НИТ беше одземена дури откако беа наметнати низа други санкции за слични прекршувања, што доведе АКС да размислува за примена на најсериозните санкции. Судот не најде докази за пристрасност против НИТ меѓу членовите на АКС, чија независност беше гарантирана и чии членови беа именувани кога опозициската партија беше во влада. Домашните судови ја разгледаа одлуката на АКС. Од овие причини, со 14–3 гласови, Судот утврди дека одземањето на лиценцата на НИТ не го нарушува неговото право на слобода на изразување.

Општи коментари

Ова е важен случај (означен како „ключен случај“ во базата на податоци на Судот) кој покренува фундаментални прашања за регулативата на радиодифузијата и медиумскиот плурализам. Во времето на одземањето на лиценцата на НИТ, имаше само пет телевизиски радиодифузери со национално покривање, а на пазарот доминираа три од нив. Во такво концентрирано радиодифузно опкружување, обезбедувањето плурализам е од суштинско значење и молдавскиот закон бара секој канал да биде непристрасен и неутрален во емитувањето вести и тековни работи. Ова е она што Судот во својата пресуда го нарекува „внатрешен плурализам“, прашање со кое претходно не се занимавал. Меѓутоа, за да се спроведе внатрешен плурализам, ограничувањата на уредувачката слобода се неизбежни. Затоа, треба да има заштитни мерки за да се спречи самоволието и злоупотребата. Токму во овој момент од пресудата се доаѓа до клучното прашање: прашањето на кое Судот мора да одговори не е дали крајната санкција

за одземање на лиценцата на НИТ е оправдана со целта да се заштити медиумскиот плурализам (оправдана е), туку дали постоеле доволно процедурални заштитни мерки за да се осигура дека лиценцата на НИТ не била произволно одземена. Судот оцени дека има: националната законодавна рамка била во согласност со онаа на другите европски земји; АКС било независно и експертско регулаторно тело; АКС дало релевантни и доволни причини за одземање на лиценцата; Лиценцата на НИТ беше одземена откако беа применети помали санкции, но НИТ „повторно направи прекршок“, а неговото прекршување на условите за лиценца беше многу сериозно; и НИТ можеше да ја оспори одлуката на АКС пред националните судови.

Тројцата спротивставени судии не се спротивставени со начелата што ги утврдува Судот, но не се согласуваат со тоа како судот ги применува. Според тоа, на ниво на принципи, оваа пресуда на Големиот судски совет поставува важен преседан. Судот на правдата на Европската Унија веќе се повика на неа за да ја отфрли тужбата на Раша тудеј (РТ) Франција против одземањето на нејзината лиценца ([РТ Франција против Советот](#), Случај T-125/22, 27 јули 2022 година).

Слобода на изразување и слобода на медиумите во земјите од Југоисточна Европа (JUFREX)

Проектот е составен дел од „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и за Турција 2019–2022 година“ и се базира на резултатите постигнати за време на претходната регионална заедничка програма на ЕУ/СЕ „Зајакнување на судската експертиза за слободата на изразување и слободата на медиумите во Југоисточна Европа (ЈУФРЕКС)“. Регионалниот проект е силно поврзан со шесте други ЈУФРЕКС проекти во: Албанија, Босна и Херцеговина, Косово*, Црна Гора, Северна Македонија и Србија.

ЈУФРЕКС активностите се имплементираат со цел:

- промовирање на слободата на изразување и слободата на медиумите во согласност со европските стандарди;
- подобрување на примената на тие стандарди преку ангажирање повеќе чинители одговорни за примена на таквите стандарди во нивната секојдневна работа, и тоа: суди(јк)и, обвинител(к)и, адвокат(к)и, полицајци/ки, претставници/чки на регулаторните тела за медиуми, медиуми и студент(к)и;
- консолидирање на платформа за регионална соработка, дискусија и размена на добри практики.

Кога постои опкружување кое е погодно за слободата на изразување и слободата на медиумите, и кога правото да бараат, даваат и добиваат информации е добро заштитено, граѓан(к)ите можат вистински да учествуваат во демократските процеси. Домашните институции за обука на правни експерт(к)и (судски академии и адвокатски комори) имаат суштинска улога во реализирањето на ваквата цел.

Сите активности на ЈУФРЕКС се засноваат на иновативни и современи алатки за учење во врска со слободата на изразување и слободата на медиумите и користат динамична методологија за учење на возрасни и за модел „peer-to-peer“ (проценка и соработка со колеги/колешки).

„Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и за Турција 2019–2022 година“ е заедничка иницијатива на Европската унија и Советот на Европа која им овозможува на корисниците да ги исполнат своите реформски агенди во областа на човековите права, владеењето на правото и демократијата и да се усогласат со европските стандарди, вклучително и кога тоа е важно во рамките на процесот на проширување на ЕУ.

Овој документ е изработен со финансиска поддршка од Европската Унија и Советот на Европа. За ставовите што се изнесени овде одговорни се авторите и нужно не ги одразуваат официјалните ставови на која било од овие две организации.

* Оваа ознака не ги прејудуира ставовите за статусот и истата е во согласност со Резолуцијата на ОНСБ 1244 и Мислењето на МСП за Декларацијата за независност на Косово.

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа се состои од 46 држави членки, вклучувајќи ги сите држави членки на Европската унија. Сите држави членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, која претставува меѓународен договор за заштита на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права ја следи примената на оваа конвенцијата од страна на државите членки.

www.coe.int

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

EUROPEAN UNION

Земјите членки на Европската Унија одлучија да ги поврзат своите знаења, ресурси и судбини. Заедно тие изградија зона на стабилност, демократија и одржлив развој, истовремено одржувајќи ја културната разновидност, толеранцијата и индивидуалните слободи. Европската Унија се залага за споделување на своите постигнувања и вредности со држави и народи и надвор од нејзините граници.

www.europa.eu

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Имплементирано
од Советот на Европа